

Holland House 1940. Foto: Photographic Archive, Imperial War Museum, London.

Geweld en beschaving

Ton Zwaan

Deze foto van de ernstig beschadigde bibliotheek van Holland House in West-Londen is door een mij onbekende fotograaf gemaakt kort na 22 oktober 1940. Op die dag werd het gebouw getroffen door een brandbom. Het dak is gedeeltelijk ingestort, het lijkt alsof je zo de mistige buitenlucht kunt inkijken.

Zwartgeblakerde balken hangen schuin naar beneden en hebben in hun val een leestafel en een stoel vernield, kapotte verbrande betimmering en puin liggen op een hoop middenin de bibliotheek. Maar de boeken staan er nog. Hier en daar is een rug opengescheurd en heeft een vlam langs de banden gelekt, maar het

bestand als geheel - voorzover zichtbaar op deze foto - is behouden gebleven. De man rechts zoekt een titel, de man linksachter leest iets, de man links op de voorgrond heeft net besloten een boek uit de rij te trekken. Ze hebben weet van de ravage om hen heen, ze staan er middenin, maar hun geconcentreerde aandacht gaat uit naar iets anders, iets dat in de boeken te vinden is.

De sociologische betekenis van deze foto ligt voor mij in de pregnante wijze waarop in één beeld het menselijk vermogen tot destructie en het vermogen tot constructie samengebracht zijn. De vernietiging is hier teweeggebracht door een vliegtuigbom, een lange gecompliceerde technische ontwikkeling is daaraan voorafgegaan, maar de destructie zelf is verlopen als altijd: overweldigend, eenvoudig, gewelddadig, snel. De bezoekers van de bibliotheek staan voor het streven naar constructie. Iets maken is gecompliceerder dan iets kapot maken: het gaat langzaam, het kan niet gewelddadig zijn want geweld werkt niet, het is moeilijk en vaak moeizaam en als het uiteindelijk overweldigend wordt dan toch altijd stap voor stap en nooit ineens. De Russische anarchist Bakunin heeft wel eens opgemerkt dat de passie voor destructie ook een creatieve passie is. Daar zit iets in, maar het aanrichten van een ravage blijft kinderspel vergeleken met het ontwikkelen van een gedachte of het lezen of schrijven van een boek.

De foto beeldt voor mij ook hoop uit: veel kan verwoest worden maar er zullen ook mensen blijven die nadenken en boeken lezen. Uiteindelijk zal cultuur altijd weer de overhand verwerven op de barbarij. En zonder hoop kan ook een socioloog niet leven.